

sabien que mai se n'hagués agafat cap, 1925); també els pescadors de Formentera i els de Cala Rajada (1963, 1968) em descriviren el *kab d'òla* com un peix de grandària aegantada del qual hom s'ha hagut de guardar; B. Serra i Ferragut (†1784) dóna notícia que en el moll de Palma el 1775 n'aparegueren 8 o 10, el més gran de 30 pams de llarg, espècie de tauró que atacava un noi nedador, i hagueren de tirar-s'hi amb punyals i destrals per atuir-los: seria it. *capidolenne* o *capidoglio* (JMBover, *BiEscrBal.* II, 377); *capidò-* *glio* apareix realment en l'Ariosto VI, 36, i el comentarista de l'ed. Hoeppli l'explica etimològicament «cetacei dal cui capo si cava l'olio», però com que també s'ha usat it. *capidòglia* i la forma aplatada i grossa del cap correspon a la denominació científica *Physeter Macrocephalus*, sembla que més aviat és del català que es degué manllevar a Itàlia. Altra interpretació del nom del cetaci, veg. infra en els cpts. a la fi de *cabdorn*, i una tercera a *DOLL*: en totes tres hi ha part de veritat, car en fases diverses de la llengua hi han estat percebuts els mots *dorn*, *doll* i *olla*, si bé crec que la intervenció de *doll* és l'antiga i la d'*olla* només per etimologia popular. En una altra acc., *cap d'olla* tort., comparsa de soldat romà que pren part a les processons, Vergés i Paulí, *Espurnes*, p. 153.

DERIV.: *Capada* 'moviment o cop de cap'. *Capal*. *Caparra* 'enterboliment o dolor del cap'. D'ací *encaparrar*, però veg. infra (entre *càpsol* i *escapçar*). *Caparràs* [Belv.]. *Caparró* [Belv., *caporró* alac.]; *caparrot* [Belv.], *caparronada*, *caparronejar*. *Caparrot* +m. orient. (*CostManc.* I), bal.; adj. 'capclòs, que no comprèn o no es deixa convèncer' mall., men., '+que va sense res al cap', eiv. (1964), però veg. *capsoto*, infra; *caparrotada*. *Caparrussa*. *Caparrut* orient. i bal. (eiv. «cabezudo», PzCabrerero); *caparrutia* men. *Capató* (c. 1460?). *Capejar* bal.; '+treure el cap, arribar-se a veure' rossell.: «el Mas d'en Guillaume's *kəpɛʒə* poc, però es veu allí dalt», BanyulsM., Òpol, 1959-60; '+capejaire maestr. (cf. *mujant*; *Seidia*, 104). +*Capelló* 'caparró', 'turonet' maestr.: *aquell kapelò que ix al costat*, Vinaròs, 1961; penyca que sobresurt formant barbacana: *el Capelló* de Capellades (Anoia). *Capet* 'cap petit'.

Capissar [1869]: «era un xicotet senzill, aturat, fins a l'extrem de curtejar de geni: res de ~ lo perquè d'una cosa si no se li acudia de sobte y per son natural», Pons i Mass. (*Colla del Carrer* II, 16, publ. 1887, correspon c. 1870); el *DAG.* en dóna exs. de modestes narracions dels anys 1869, 71, 88; mot familiar, podem dir demòtic, propi del poble barceloní (c. 1925 i ara encara, es deia molt *no hi capissa*, *no ho puc capissar*, en to modest, però no sols barceloní sinó en general del NE., almenys dins el bisbat de Girona; no admès en diccs. normatius abans de Fabra i *AlcM*: dubto molt que, com s'ha donat a entendre i admet sense gaire reserva aquest, sigui tret de *capir*, sinó directament en català des de *cap*, cf. *capissola* «cap, capacitat, talent» (*DAG.*; orient. i men., segons *AlcM*); Vallès *capissolis*, *capisser* «testarudo, antojadizo, majadero» (mall., *DAG.*); Moll, Ciutadella,

MiscAlcover; en aquest sentit secundari [«molt falaguer, prompte a pegar»], *acapissar* eiv. ha passat a «atropellar» (PzCabrerero); *capisseria*; més aviat em sembla que *capir* [Lab. 1839; 1840, i algun altre *DAG.*], és extret de *capissar* per ennobliment sota la influència de l'it. *capire* (d'un altre origen, veg. *CABRE*), si bé l'han usat cap a fi del segle alguns escriptors robustos («en Miquel no *capia*; Donya Mercè llegint-li en la cara, se li repenjà al coll», NOller, *La Pap.*, 44) i algun cop Verd. i imitadors seus (altrament a penes tals escriptors han usat l'un ni l'altre). *Capó* 'poncella' pall. (Esterrri de Cardós, 1934). *Capot* 'capgròs, larva de granota', val. (Olocou de C., 1962).

Caporal [1462], mot ja antic en català, i arrelat fonament almenys des de la fi de l'Edat Mitjana i amb abast molt popular, almenys a Mallorca, però manllevat ja llavors de l'it. *caporale*, on es formà com a derivat de *capo* 'cap', sota el model de *corporale* al costat de *corpo* i *pettorale* al costat de *petto*; però en italià ha format sempre part del cos bàsic de la llengua; «nos é(s) stade feta molta honor, tractant-nos com si fóssem los pus *caporals* hòmens de la terra», doc. de Bna. a. 1462 (hi hagué ja un intent anterior adaptant-lo a l'arrel pròpiament catalana *cab-* i els restants derivats, com *cabal*, del nostre *cap*, en la forma *caboral*, que *AlcM* troba en un doc. de 1331); en general, però, restà, entre nosaltres, mot sigui militar («*cap de esquadra o caporal*: tribunus militum», OPou, *ThPu.*, 1575, p. 174) sigui de gent personalment influïda per Itàlia («home *caporal* o cap de parcialitat: homo factiosus» en el *LiEleg.* del val. Joan Esteve, 1472), sigui d'imitadors fraudulents i inhàbils de la pretesa llengua antiga (sovint en el pseudo-Boades); a les Bal. i especialment Mall.,¹ terres voltades de ports on el contacte amb Itàlia ha estat sempre de nivell més popular, el mot penetrà fins a capes lingüístiques més fondes (molts exs. populars en les obres d'*AMAlcover*, etc.), però allí no fou menys una importació forastera, la qual, però, restà amb més o menys vigor en la llengua literària de pertot, i en la Renaixença se li restaurà i reforçà l'especial aplicació militar;² de l'italià va passar també més tard al fr. *caporal* (1555), ocasionalment en la forma deformada *corporal* (S. XVI > al. *korporal* 'caporal militar') i a un cast. antiq. i dial. *caporal*, de durada més efímera (*DCEC*, 658b3-24); en italià, d'on *caporale* ha estat element permanent i fonamental, el mot apareix des de c. 1300 (Villani, Rivalto) i amb alguna important variant ja antiga [*caporano*, c. 1300], i la seva formació en aquesta llengua fou ben dilucidada per Schuchardt (*ZRPb.* xxxii, 332), d'Ovidio (*Atti Acc. Sci. Napoli* xxx), Ascoli (abandonant una altra idea infundada d'aquest), cf. M-Lübke (*KJRPh.* VI, i, 174), Wiese, *Litbl.* XXI, 20; *AGI* XIV, 336; cf. Monóver *caperotet*, potser per **caporatet*, un i altre, formes de compromís amb *cappare*, *caporalet*.

Cabet [1497, Is. de Villena] resta avui principalment com a diminutiu o forma afectiva de *cap*: *malcabet* 'persona, noi, desassenyat' (*Maset del Tio Malcabet*, a Bogairent, 1963), «aquest *cabet* bullidor se